

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Aurum Sapientvm, Sive Ars, Sine Scelere, & cum virtute,
ditescendi**

Masen, Jacob

Coloniae Ubiorum, 1661

Caput VIII. An, & quomodo per usuram facultates suos maximè augere
liceat, & honestum sit.

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-55377](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-55377)

in arca, & in conscientia. Et si hoc quidem solum esset, ab omni nos jure iniquitate deberet revocare. Hæc illius qui Evam decepit astutia est, pomi aurei pulchritudine, nos fallere. Sed caput serpentis nobis conculcandum est. *Quod, ait idem Augustinus de caput serpentis? prima peccati suggestit, magnum ibi lucrum est, magnum aurum est. Si hanc fraudem feceris dives eris. Caput serpentis est, calca. Quid hoc est, calca? contemno quod suggestit. Sed magnum aurum suggestit. Et quid prodest homini, si univrsam mundum lucretur, anima autem sua detrimentum patiarur? Pereat mundi lucrum, ne fiat anima damnata.*

C A P U T VIII.

An, & quomodo per usuram facultates suas maximè augere liceat, & honestum sit.

Multorum in pecunia cum scenore tractanda solers elucet ingenium. Ex uno illi numo alterum, secundo æris partu, norunt elicere. De quorum nobis industria paucis est differendum. Nam minimo hæc labore ars constare videtur. Si enim pecunia nobis pecuniam pariat; ut quid aratro, navibus, quadrigisque manum admove-

mus

mus? De auro tantum utiliter, collocando laboremus, & à mediocri facile ad locupletem fortunam emergemus. Verum, ut intra æquitatis limites hac arte progrediamur, imprimis videndum est. Nam malè parta facile dilabuntur.

Usitata multis negotiatio est, quâ lucri gratia pecuniam transferunt. Ut cum census quispiam pecuniarius emitur, vel ob periculum quod mutuando incurritur, aut luctum aliud, quod negligitur, plus quam expositum est pecuniarum recipitur. Verum hic usura humanis divinisque proscripta legibus diligenter cavenda est. Ne videlicet pecuniam, quæ apud te otiosa desidet, alteri illo consilio, aut pacto etiam, mutuam tradas, ut tibi supra sortem, e. g. quinque supra centena ipsi commodata, refundat. Charitatis humanæ legibus teneris proximo in necessitate, idque gratuito subvenire, indignusque miseratione & convictu censetur hominum, qui cum extra suum damnum possit, indigenti proximo adesse gravatur: quòd humana societas sublata sit, nisi in mutuum homines auxilium manum porrigant. Unde quod natura sanxit, sua olim Deus lege firmavit, *a fratri, inquit, tuo*
abs-

absque usura commodabis id quo indiget, ut
 benedicat tibi Dominus in omni opere tuo.
 Quæ lex etiamnum Judæis sancta est, inter
 suæ religionis homines, licet aliis ad usu-
 ram tribuant; Hoc enim existimant sibi cō-
 cessum singulari privilegio, ut olim spoliare
 Ægyptum divina concessione licuit.
 Juxta ejusdem Deuteronomii legem, *b* fœ-
 nerabis gentibus multis, & à nullo fœnus ac-
 cipies. At hoc tempore, prò dolor, multi
 Christianorum hac Judæorum lege utun-
 tur; illam negligunt. Hos ad Christi scho-
 lam disciplinamque revocari necesse est, nisi
 & opibus injuriâ partis, & salute æterna ve-
 lint excidere. Si mutuum, ait Christus,
 dederitis his, à quibus speratis recipere, quæ
 gratia est vobis? nam & peccatores peccatori-
 bus fœnerantur, ut recipiant aequalia. Bene-
 facite, & mutuum date, nihil inde sperantes,
 & erit merces vestra multa. *c* Nullum igitur
 non modo lucrum, sed ne simile quidem,
 mutui aliquando erogandi beneficium suos
 expectare jubet; sed prorsus gratuitum
 vult esse Christus: ne peccatoribus, illud
 quoque præstantibus, Christiani meliores
 non simus. Lucrum igitur maximum futu-
 rum

b Deut. 28. v. 12. *c* Luc. 6. v. 34.

rum est, lucri illius neglectio, quia erit merces vestra multa.

Est verò in omni usura enormis quædama malitia. Quia cum vix ulli, nisi indigentiam compulsi, pecuniam ab aliis mutuam desiderent, ut per hanc propriæ subveniant necessitati: prorsus inhumanum est, ab illo, qui alienis indiget, etiam propria, quæ sperare olim potest, adiumenta eripere. Hoc enim penè est, spoliare nudum, illique qui nil habet præsentis boni, hoc quoque eripere quod erit habiturus. Unde D. Ambrosius hac impietate expensa, inquit, *Subvenire egenti humanum: duritia autem est, plus exigere, quam dederis. Si enim egens auxilio eguit, quando non habuit de suo, unde redderet; nonne impium est, se sub humanitate simulatione, ab eo pascas, qui non habet unde reddat?* D. Basilus e quoque & suâ, & sacrarum literarum sententiâ hanc malitiam exaggerat. *Ezechiel, f ait, in maximis ponit malis fœnus, & plus quam sortem accipere, & lex illud luculenter prohibet, non fœneraberis fratri tuo & proximo tuo. Et rursus, ait, fœnus super fœnus, & dolus super dolum. Et de civitate in multitudine malorum deprehensa,*

d lib. 3. offic. c. 3. e In Psal. 14. hom. 2. f Ezech. 18. v. 13, & 17.

hensa, quid ait psalmus? *g* Et non defecit, de plateis eius, usura & dolus. Enim vero inhumanitas est maxima, si is, qui egestate premittur, mutuum ad vita subsidium quarat; dans verò minimè sorte contentus, ex misericalamitate proventus, & opes sibi excogitet. Homines Ethnici, quibus illa Christianæ misericordiae opera, tanto opere, quanto Christus fecit commendata non fuere, huius flagitii atrocitatem abominati sunt. Ciceronè de officiis differentem audiamus *h* Interrogatus, ait, Cato, quid in re domestica maximè expediret? respondit bene agrum colere: interrogatus iterum, quid foenerari? respondit, quod occidere hominem. Non igitur aliter foeneratorem peccare censuit, quam homicidam. Quæ causa, cur Aristoteles in politicis suis institutionibus, usuram quoque tanquam legibus naturæ repugnantem damnaverit. Non igitur immeritò Chrysostomus. *k* Nil, ait, presenti usura turpius, nilque crudelius, cum pretextu miserendi atque opem ferendi, majorem misero fossam crudelitatis effoderit, specie iuvandi atterens inopem, ac manum porrigendo desiciens, & quasi in portu ex tempestate suscipiens, sed improvise turbine in multo

g Ps. 54. *h* Lib. 2. offic. i. 1. Pol. c. 7. *k*
In Matt. hom. 5.

multò magis crudele naufragium, velut inter scopulos & latentia saxa, demergens.

Quare in foeneratores, tanquam ab humano divinoque damnatos iudicio, gravissimis decretis Ecclesia animadvertit; ut exhorrescere ad usuræ cogitationem meritò omnes boni cogantur, & indomitæ lucri cupiditati frenum injicere. 1. Epim usurarios, juris aut facti notitia cognitos, infamos esse declarat; ideoque si Clericus sit, ad Ecclesiastica officia ac beneficia inhabilem atque irregularem, l. 2. Eisdem legibus, titulo de usuris, ab altaris S. communione talis arceatur, ejusque oblationes Ecclesia rejicit, quin etiam sepulturâ communi interdicit, nisi restitutus usuris, pœnitentiam egeris m. 3. Testamentum, & quævis alia usurarii manifesti voluntas, ultima ipso jure irrita est, nisi de restitutione prius idoneè sufficienterque cautum fuerit. n

Ad hanc tam gravem severamque Ecclesiæ censurâ, quâ usurarios omnes perstringit, quis non perhorrescat, tamque abominandi criminis, etiam suspicionem solam, à se amoliat. Verùm humana solertia, an dicam

l. c. infames 3. q. 7. & l. improbum foenus c. ex quibus causis &c. m. c. quia in omnibus. n. c. quanquam, in 6. de usur.

dicam malitia, cum ætate semper auctior, tot modo, ex traditis pecuniis, frumentis, aliisque rebus, quæ vel mutuò, vel anticipatò proximis, creduntur, titulos exigendi supra sortem, æstimationemque reperit, ut inter usuras maximas, nulla penè reperiatur, quæ non aliquem justitiæ colorem induerit, & sub pallio æquitatis tegat iniquitatem. Ita periculosa opus aleæ tractant, qui mutuuum petentibus, ea lege pecuniam offerunt, ut dicant se velle annuū emere censum e.g. 50. imperialium, dum mille exhibent, simulque jus sibi capitalem summam repetendi, censu renuntiato vendicant. Quid enim hi aliud agunt, quàm qui ex mutuo lucrum postulant, nisi quod solâ fictione tituli discrepent? certè in Pontificiis constitut. Martini V. & Calixti III. Vti & Caroli V. Imp. ejusmodi contractus usurarius habetur, quo census redimendi facultas emptori conceditur: quod discriminis semper plenus, si iniquitatem non foveat, ab ea certè haud procul absit. Si verò soli venditori facultas redimendi, census, cum libet, manserit, major apparet æquitas; quòd alter cum pecunia jus omne repetendi amiserit, censuque teneatur cedere, cum visum est

est

est alteri. *o* Manifestior quoque usuræ iniquitas est, cum emptor vini e, g aut frumentorum indigis vinitoribus agricolisque anticipatâ solutione profoluens, minoris solito rem comparat: aut cum venditor, ob dilatam solutionem, majori suas merces pretio tradit. nisi enim cessantis lucri gratiâ, aut damni emergentis interveniat ratio, palliatæ tantum usuræ specie horum contractuum iniquitas obvelatur. *p* sed divinos non fallit oculos, autorem non locupletabit. Nescech, id est morsus Hebræis usura appellatur. Mordet, ut coluber, venenumque per totum facultatum corpus spargit. De quo eleganter Chrysostomus, aut si quis alius operis imperfecti autor est, in Matthæum. *q* Similis ait, pecunia usurarii est aspidis morsus. Sicut enim, qui ab aspide percussitur, quasi delectatus in somnum vadit, & sic per suavitatem soporis moritur; sic & qui accipit sub usuris, pro tempore delectatur. Nam sicut venenum aspidis latenter per omnia membra discurrit, & corrumpit, sic usura per totas facultates discurrit, & convertit eas in debitum.

Verum multi dicent: Unde vivam, nisi

N ex

o Vide Laym. l. 3. t. 4 c. 18. p Ibid. c. 16.
n. 5. q hom. 12. c. 5.

ex pecunia, quæ modica mihi suppetit, fœnus colligam? Augustinus his responsurus est. *Audent, inquit & fœneratores dicere: non habeo aliud, unde vivam. Hoc mihi & latro diceret deprehensus circa parietem alienum; hoc mihi & leno diceret emens puellas ad prostitutionem; hoc & maleficus incantans mala, & , vendens malitiam suam. Quidquid tale prohibere conaremur, responderent omnes, quia non haberent, unde viverent, quis inde se pascere. Quasi non hoc ipsum in illis maximè puniendum est; quia artem nequitia delegerunt, unde vitam transigant; & inde se pascere volunt. Unde offendunt eum, à quo omnes pascuntur.*

Quod si qui tamen impensius usurâ delectentur, quàm ut ab illa omnino avelli queant, neque absque fœnore de pecuniis collecto, se vitæ suæ necessitatibus consulere posse existiment: Sapientissimus hos Salomon ad optimum fœnoris genus instrueturus est, *Fœneratur, ait, Domino, qui miseretur pauperis, & vicissitudinem suam reddet ei. Ipse Christus docebit. Date tributuum nihil inde sperantes, & erit merces vestra multa.* Quibus nescio promissis, quid non solum discretius, verùm etiam certius dari

τ In psal. 128. s. Prov. 19. v. 17. τ Luc. 6.

dari possit. Difficilis fateor ad persuadendum oratio est, quâ liberalitatem in donando suademus. Certa largiri, ut incerta assequaris (ita enim perperam sentimus) hoc opus, hic labor est. Pauci quos Diva sic amat Liberalitas. Et tamen fœnus aut usura nulla honestior, nulla fructuosior, quàm largiri sub cautione aliqua, mutuum sine usura, pauperibus; quod ego inter liberalissimū quæstuosissimūque eleemosynæ genus esse censeo, de quo S. Leo loqui videtur. *Non potest, inquit, ut largitatu deesse materies, ubi Christus, & pascit, & pascitur. In omni hoc opere illa intervenit manus, que panem frangendo multiplicat. Securus & hilarus sit eleemosyna distributor, quia tunc maximum lucrum habebit, quando sibi minimum reservaverit.* Suffragatur huic sancto Pontifici D. Ambrosius. *x Fœnerare, ait, Christo, bonus deposita spei custos, multiplicatis fidei tua talentum solvet usuris. Non fallit veritas, non circumscribit iustitia, non decipit virtus.* Hoc est quocunque te ipsum verte- ris, sive ad Deum, sive ad homines promissa usura falli non poteris. Nam qui hanc promisit ipsa est veritas; quo mereris, virtus est: obligatio quâ Deus ad solvendum te-

N 2

netur,

u Ser. 10. de quadrag. x Lib. I. de Virg.

netur, iustitia quædam est, perquam reddit unicuique, quod vi promissionis debet. Nullæ vnquam fœneratorum usuræ tam certa solutione penduntur. Multi hominû, vel necessitate, vel scelere fidem promissam fallunt; Deus neque indigentia rerum premitur, neque vllius sceleris cupiditate tangitur. Tam illi præstare fidem promptum est, quàm polliceri. Solum proprio homines flagitio excidere poterunt, quod tamen adeò rarum est, ut Deus ad flagitia mortaliū facilius dissimulet, quàm sua promissione deficiat, ac sceleratis nonnunquam rependat, ne datæ ipse fidei neglector arguatur. Dignam memoria est, quod hac in causa refert Sophronius y Homo ethnicus, in vrbe Nisibe, tenuioris sortis erat, qui cum 50. nummos aureos collegisset, quos fœnori locaturus esset. Uxor Christiana, ut ab hoc consilio virum auerteret, ait locupletissimum ex tantilla pecunia fœnus colligi posse, si in Christi honorem pauperibus vtendam pecuniam distribueret: hunc enim liberalem promississe sibi impensarum remunerationem. Vir igitur hac spe illectus in pauperes nummos expendit. Labitur tēpus: diesque, quâ usuræ potuissent exigi, tran-

transit: neque tamen quicquam sperati fœ-
noris refunditur. Quærit queriturque apud
conjugem maritus, quæ mœstum anxietat-
que solata ad templum commeare jubet,
ubi prius eleemosynas erogarat. Verùm il-
luc cum venisset, nemo præter indigentes
sefe illi offert, ad accipiendum prompti o-
mnes, nec quisquam ad donandum. Ad
Christum igitur conversus, promissum exi-
git, tandemque velut desperata re domum
se recepturus, nummum in via aureum, illis
quos expenderat similem, reperit: quo in
penuria rei familiaris panem piscemque co-
emit. Hoc eviscerato, lapillus in illo de-
prehenditur miræ pulchritudinis, quem vir
à muliere acceptum, ad Lithopolam de-
fert. Hic principio quinque aureos pro gē-
ma offert: ad quod cum admirans hæeret
venditor, alter viliratem oblatis pretii eum
despicere ratus, mox decem, ac deinde vi-
ginti, postremo & quadraginta obrulit. Ita-
que cum serio hæc agi observaret venditor,
eja, inquit, tantum pende, quantum ex æ-
quo bonoque æstimandum nosti. Qua re
æquitatis Lithopola admonitus, trecentos
illi aureos numeravit. Unde lætus inspera-
to eventu civis, tamque certa ac liberasti
Christi promissione motus, quàm indignus

mercedem tulerat, ipsius deinde fidem amplexus, digniori vita & cultu promereri conatus est.

Christus licet promissa nonnunquam differat, ad probandam fidei nostræ speique constantiam, nunquam tamen fallit. *Calii*, inquit, *& terra transibunt, verba autem mea non interibunt.* Differentem hac de re D. Ambrosium volupe erit auscultasse. *Docebo,* inquit. *& quomodo boni fœneratores esse possint, quomodo bonas quaratis usuras.* Dicit Salomon. *Fœnerat Domino, qui miseretur pauperi, secundum autem datum ejus retribuet ei.* Ecce bonum fœnus de malo factum est: Ecce irreprehensibilis fœnerator, ecce usura laudabilis. Nolite ergo iam invidentem me vestris commodis estimare. Putatis quod hominem vobis subtraham debitorem? Deum provideo, Christum surrogo, illum demonstro qui vos fraudare non possit. Jam verò magna ejusmodi fœneratorum, & hujus & futuræ vitæ felicitas est. Augustinum hic præ meis audiri verbis malim. *Quid inquis facio (sic loquitur) ut sim utilis fœnerator? attende quid facit fœnerator. Minus vult dare certè, & plus accipere: hoc fac & tu. Da modica, accipe magna. Vide quam latè crescat fœnus tuum: da temporalia, accipe*
& De Tob, l. 1. c. 16. a In psal, 33. cipe

cipe aeterna; da terram, accipe coelum. Et Chrysoftomum aurea eloquentiâ suffragantem non aspernaberis *b* Quid, ait, ita pauper & egenus es, ita pusillanimus, ut parvo magna, & caducis pecuniis liberalitatem vendas, cum possis aeterno regno vendere? cur omisso Deo, humano lucro sollicitaris? cur divitem transcurristi, & pauperi adhaeres? reliquisti eum, qui reddere potest, & ingrato atque inopio loqueris. Ille restituere desiderat, hic non reddet nisi coactus: hic vix centesimam partem, ille centuplum, & vitam aeternam: hic convictio ac contumelia, ille singulari ac praecipua laude: hic invidiam multorum in te suscitatur, ille immarcescibiles tibi coronas necit: hic deinde vix in hac vita, ille tam in hac vita, quam futura. Putasne igitur extrema non esse amentiae sic lucrari? Haec quisquis, ut par est, expenderit, certiore, totque firmatam testimoniis exemplisque viam, non averfabitur.

Nolim tamen hac mea Sanctorumque Patrum oratione licitam, sine iniquo foedere, lucri ex adjunctis mutui, rationem excludere. Cum videlicet pecuniâ, tibi ad negotiationem, vel usum alium paratâ, in gratiam proximi, cum tuo cedis incommodo,

N 4

sive

b hom. 51. in Matth.

sive lucri illud cessantis sit, sive damni emergentis vel cum tali illam credis, qui vel fortuna, vel fide vacillante, periculo amittendæ pecuniæ te exponat. Hoc enim periculi suscepti onere transmissæ per cambiū pecuniæ cum auctario refunduntur: hoc etiam venditi census, & mutuantium fructus ex pignore, quamvis redimibiles, justificantur; cum ementi pereant. Universè quotiescunque onus aliquod pretio æstimabile, cum mutuo jungetur, illius ratio haberi, citra usuræ culpam, poterit. Neque enim, aut conscientia, aut Deus, ita nos proximo subvenire voluit (nisi extrema necessitate affligatur) ut justa lucra negligamus, detrimenta immeritò subeamus, onus aut periculum gratuito sustineamus. Hæc igitur ubi occurrerint, in necessitate præsertim, quisque sibi futurus est proximus. Quæ monere placuit, ut quo quisque jure uti possit, intelligat, terminosque discat,

Quos ultra à citraque nequit consistere rectum.

Ab usura itaque liberi erunt, quotquot pecunias, quas vel negotiationi, vel prædiis ædificiisque, aut alteri cuicumque rei sibi utili impendere decreverant, hos mutuò ad lucrum erogent, aut ad censum, etiam

utrim-

utrimque redimibilem, coemendum impendant: secus verò si otiosam domi pecuniam, neque alteri destinata officio, ad hoc lucrum, sine periculo aut onere suo, convertant. Illic enim justus lucri titulus, hic nullus est. Sola pecunia, aut frumentum, vel quidquid mutuò transferri potest, cum domi non prodesset, foris non potest fructificare, quòd in alterius dominium translatum sit, cui vel perit, vel servatur, periculo simul usuque ad novum Dominum translato: qui tantundem, quantum accepit, tenetur, pacto tempore, refundere: aut si non præstet, damnum hinc emergens, supra acceptam sortem, mutuanti compensare. Licebit igitur, cum de fide accipientis ambigitur, hac lege pacisci, ut si tempori non refundatur, ultra sortem teneatur rependere. Verum pacisci, citra causam, de beneficio vicissim præstando, aut re meliori (quale novum pro veteri esse frumentum queat) exhibenda, iniquum, & usurarium est, uti etiam iniquum est, in frumento aut vino invitis restituere, quòd in ære parato accepisti. Quocirca omnes, suæ salutis amantes moneo: cavendum esse, ne titulos, lucrandi cupiditate, fingant potius, quam inveniant, seque magis fallant, quam alios,

dum nunquam Dei oculos manumque vindicem subterfugiunt : qui tam improbè quæsitâ lucra impunè non sustinebit. Non jam agam de anatocismo, sive usurarum usuris, quando in pactum diducitur, ut usuræ non solutæ adnumerentur sorti, fœnorisque incrementum faciant. Hic enim matris improbæ longè improbissimus partus est, qui jus omne humanum divinumque violat. Uno postremum fœneratores omnes exemplo ad æquitatem, & honestum, dignumque homine lucrum invitabo.

Thomas Cantipratanus e sui temporis historiam refert, de religiosissimo Abbate Villariensi in Brabantia. Usurarius magni nominis Namurci diem clauserat extremū, quando ingens ab illo pecunia, fortè mille sexcentarū librarum delata in monasteriū, ad possessiones monasterii locupletandas conversa est; sed electus recens Abbas non ignorans malè ab usurario partes opes, eas collecto rursùm aere, Namurcum remisit, ut in spoliatos injustè cives distribuarentur. Sed remissæ ad monasterium pecuniæ à magistratu sunt, ob implicatum restitutionis negotium. Verùm Abbas recusans admittere, ad medium referri forum pecunias juberet,

subet, civibusque nunciari, hoc illorum esse, non suum argentum, & ut quisque sibi ab usurario spoliatus vendicet, quod proprium est. Quo æquitatis exemplo commoti cives, & Abbati bene precati, per delectos viros indigis, injuriamque perpessus æs omne distribuerunt. Monasterium autem brevi tempore ad eò luculentis opibus locupletatum est, ut cōstaret decuplo remissam ab Archimandrita pecuniam auctam esse, maximumque fuisse fœnus, tã improbum fœnus damnasse, Repetani cum D. Ambrosio concludamque: *Ecce bonum fœnus de malo factum est, ecce irreprehensibilis fœenerator. Vade, & fac similiter.*

C A P U T IX.

Aurumne arte aliqua humana produci, opesque hac via magno lucro augeri possint?

EXspectabunt fortè nonnulli, ut cum de auro Sapientum instituta nobis dissertatio est, artem hic Chymicam auri conficiendi tradam. Hæc enim via, & facillima, & minimè sumptuosa ad opes parandas videtur. Quisquis enim possederit aurum, hic cetera omnia, ad mortalium in hac vita felicitatem spectantia, possidere, non immeritò existimatur; cum auro licitemur universa.